

„ВІДКРИТИЙ СВІТ” АМЕРИКАНСЬКИХ БІБЛІОТЕК. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК м. СІЕТЛА

У вересні 2008 р. група українських бібліотекарів із різних куточків нашої країни (міст Києва, Вінниці, Івано-Франківська, Мукачевого, Севастополя), за підтримки Уряду США, Центру лідерства при Бібліотеці Конгресу США, Посольства США в Україні, взяли участь у програмі „Відкритий Світ” („Open World”), яка включала 12-денну поїздку до бібліотечно-інформаційних та освітніх закладів Сполучених Штатів Америки.

Ідея створення програми належала видатному вченому, фахівцеві з російської історії та культури, директору Бібліотеки Конгресу США доктору Джеймсу Х. Біллінгтону та всесвітньо відомому російському вченому Дмитру Сергійовичу Лихачову. Започатковано проект 1999 року спеціально для країн колишнього СРСР, що підпадають під Акт на підтримку свободи, з метою допомоги у просуванні шляхом демократії. Для цього проводяться і щорічні відвідини Сполучених Штатів представниками молодих незалежних держав.

Теми, що пропонуються, завжди різні, але актуальні саме для конкретної цільової групи. Так, 2007 р. темами українських делегатів були „Освіта” та „Верховенство права”, 2008-го – „Розвиток освіти”. В останній програмі брали участь понад 45 осіб із числа освітян та бібліотечно-інформаційних працівників України, кандидатури яких відбиралися незалежними експертами і затверджувалися експертною комісією у м. Вашингтоні. Усі витрати щодо участі кандидатів у програмі були за рахунок Уряду США та приймаючих міжнародних організацій у конкретних штатах. Це перша група за програмою „Відкритий Світ” із України, за якою були передбачені 2 підгрупи бібліотечно-інформаційної тематики. Програма покликана покращити українсько-американські відносини, відкриваючи нові можливості для делегатів розвивати дружні, професійні зв'язки зі своїми американськими партнерами.

Професійна частина програми розпочалася для нас із ознайомлення та оглядової екскурсії по будинку імені Томаса Джефферсона Бібліотеки Конгресу США.

Заснована 1800 року, Бібліотека Конгресу на той час містила переважно довідкову літературу з юридичних і правових питань та розташовувалася у будинку Капітолію, але у 1814 р., під час англо-американської війни, була втрачена. Тому 1815 р. президент Томас Джефферсон, який володів у той час кращою в країні колекцією книг, запропонував Конгресу купити її. Це зібрання і стало основою нової Бібліотеки Конгресу. Наразі її фонд нараховує 130 млн. примірників документів 470 мовами. Всього в Бібліотеці Конгресу 23 читальні зали, які розташовуються в трьох корпусах на Капітолійському пагорбі (будинку імені Томаса Джефферсона; у будинку

Джона Адамса, *О. Воскобойникова-Гузєва* завершеному у 1939 р., на 10 поверхах якого зберігаються 10 млн. томів; у будинку імені Джеймса Медісона, зведеному у 1980 р., де знаходяться офіси адміністрації й різні служби). Саме у приміщеннях будинку Джеймса Медісона проходив цикл лекцій для учасників програми та відбувалися робочі зустрічі з науковцями, дипломатами, конгресменами.

На жаль, щільність програми обов'язкових заходів для всіх учасників не дозволила нам як фахівцям з бібліотечної справи задовольнити професійні інтереси на базі Бібліотеки Конгресу. Тому ми скористалися можливістю побачити все на власні очі та скласти особисту думку щодо організації діяльності і ресурсів наукових та публічних бібліотек м. Сієтла (штат Вашингтон), яке було базовим для нашої групи. Зокрема, нас цікавив досвід співпраці бібліотек різного типу; проектний розвиток; застосування сучасних форм бібліотечної роботи та особливості впровадження й використання інформаційних технологій.

Професійна програма у м. Сієтлі включала: низку робочих зустрічей у Вашингтонському університеті (на факультеті інформаційних наук, де готують фахівців з бібліотечної справи та документознавства, в університетській бібліотеці), в бібліотеках системи Публічної бібліотеки м. Сієтла (ПБС), у т. ч. із представниками архітектурного бюро, що є розробником проектів будинків декількох сучасних публічних книгозбірень у місті; ознайомлення та екскурсію по центральній будівлі ПБС; відвідання Вищої школи ім. Рузвельта; ознайомлення з роботою шкільної книгозбірні та самого навчального закладу.

Бібліотека Вашингтонського університету (University of Washington Libraries; <http://www.lib.washington.edu/>) – потужний бібліотечно-інформаційний комплекс, одна з найбільших дослідницьких бібліотек у Північній Америці, що задовольняє потреби 47 тис. користувачів, у тому числі 40 тис. студентів, 3 600 осіб професорсько-викладацького складу та інших читачів, які за родом своєї діяльності не мають відношення до університету, але потребують використання ресурсів університетської бібліотеки. Фонди Бібліотеки налічують більше 7 млн. прим. документів та певну кількість одиниць мікроформ (періодика, технічна документація тощо). Щорічно вона одержує до 70 тис. назв книжок та 50 тис. назв періодичних видань, включаючи електронні.

Бібліотека має два величезні корпуси – Suzzallo Library, відкритої ще 1925 р., і Allen Library, що функціонує з 1989 р. за рахунок коштів від спеціального вкладу Пола Алена, – з окремими відділеннями (мікроформ та мікрофільмованих газет, урядових

публікацій, реферування), читальними залами періодичних видань та для дослідницької роботи (магістерським) тощо. У структурі Бібліотеки функціонує медіа-центр і факультетські бібліотеки (математичних наук, інженерії, хімічних, природничих, медичних наук, картографії, мистецтва, музики та бізнесу). Є 2 відділення: Tacoma campus – у 25 милях на південь від Сіетла і Bothell campus – у 15 милях на північ. Усе розмаїття бібліотечно-інформаційної діяльності у Вашингтонському університеті забезпечується штатом, який складається зі 130 дипломованих бібліотекарів, 200 осіб допоміжного персоналу та 300 асистентів із числа студентів. Основні напрями діяльності Бібліотеки відбито в її стратегічному плані розвитку на 2006–2010 рр., який відповідним чином щорічно коригується уповноваженою групою адміністраторів і фахівців (<http://www.lib.washington.edu/about/vision2010/>).

Публічна бібліотека м. Сіетла (Seattle Public Library; www.spl.org) відома в сучасному професійному світі своєю багаторічною історією діяльності, досягненнями у технологічному та проектному розвитку і, без сумніву, надзвичайною за архітектурою новою будівлею у центрі міста. ПБС є однією з базових міських публічних бібліотечних систем у країні (крім головної будівлі

у діловому центрі міста – Central Branch, має понад 20 філій). Бібліотека веде свою історію від 1890 р., коли було ратифіковано Хартію Свободи. Тоді вона розмішувалася у будівлі міського уряду. З 1896 р. діяльність Бібліотеки будується на системі відкритого доступу до книг. ПБС вбачає своєю місією забезпечення користувачів сервісом найвищої якості.

У листопаді 1998 р. влада м. Сіетла асигнувала 196,4 млн. доларів за програмою «Бібліотеки для всіх» на заходи для подвоєння площ бібліотек-філій та будівництво нового приміщення Центральної бібліотеки на існуючому місці розташування. Це було найбільшим зобов'язанням стосовно розвитку бібліотек, що коли-небудь було у Сполучених Штатах. І те що ми, як відвідувачі, побачили через 10 років, справило велике враження, зокрема з професійної точки зору.

На зведення і облаштування центральної будівлі ПБС було витрачено 159 млн. дол. На площі 355 тис. футів² (приблизно 10 тис. м²), порівняно з попередніми 206 тис., створено новий демонстраційний центр

для дітей, підлітків та інших користувачів; оснащено 400 комп'ютеризованих місць; реорганізовано фонд та запроваджено найсучаснішу систему його циркуляції з урахуванням абонементів віддалених філій; створено 275 читацьких місць в аудиторіях для спеціальних бібліотечних програм та зустрічей, влаштовано паркінг тощо.

Публічна бібліотека Сіетла має у своєму розпорядженні приблизно 2 млн. документів. Фонд включає книжки, зокрема аудіо, музичні CD, відео та DVD, книжки збільшеним шрифтом, періодичні видання та газети для осіб будь-якого віку. Як вже зазначалося, і в новому приміщенні збережено концепцію відкритого фонду, літературу розміщено на стелажах відповідно до галузей знань, кожна галузь – на окремому поверсі. Пандусна система поступового підйому дає

можливість користувачеві без зайвих фізичних зусиль піднятися на необхідний йому поверх та вибрати літературу. У разі потреби, є можливість скористатися ескалатором чи ліфтами. Зони обслуговування дітей, підлітків, Інтернет-ресурсів – виокремлено. Кожна зона та поверх мають кафедри бібліотекарів-консультантів.

Крім того, у Бібліотеці створено та популяризуються спеціальні колекції та нові он-лайн електронні зібрання з історії і культури різних регіонів.

Так, генеалогічна колекція включає понад 40 тис. документів щодо організацій та родин Північної Америки, спеціальні консультанти допомагають користувачам у генеалогічних пошуках.

Електронна колекція «The Alaska-Yukon-Pacific Exposition» містить книжки, звернення, памфлети, звіти, карти, статті щодо Аляски, Юкону, Тихого океану, до неї також включено окремі документи з Музею історії та промисловості (the Museum of History and Industry).

Спеціальна колекція з історії авіації включає різноманітні матеріали з минулого та сьогодення аеропланів, їхнього дизайну; оснащення та маркетингу у цій сфері; публікації провідних авіабудівних компаній (Boeing, Curtiss and Douglas), містить також документи німецькою та французькою мовами. Технічні описи до колекції не входять.

Колекція про Сіетл складається з документів з історії міста та його влади, фотографій, підшивок газет, карт, атласів, а також підручників для старшої школи, творів образотворчого мистецтва (картин,

Група бібліотечних фахівців з України з перекладачами та містером М. Бігінсом, професором славистики, керівником секції славистики та Східної Європи на фоні головної будівлі Бібліотеки Вашингтонського університету, м. Сіетл

скульптур, робіт з металу та інших видів матеріалів), подарованих видатними городянами.

Афро-американська колекція включає матеріали з афро-американського досвіду у США, зокрема на Північному Заході країни. Ця колекція є локальною і з нею можна ознайомитися безпосередньо у філії ПБС (the Douglass-Truth Branch).

Сервіси, котрі пропонує ПБС своїм відвідувачам, настільки різноманітні, що їм можна присвятити окрему статтю (їхній перелік є на сайті Бібліотеки). Вони охоплюють усі сфери бібліотечно-інформаційного обслуговування: від видачі книжок та всіх видів видавничої продукції додому (при цьому система повернення доволі спрощена, достатньо опустити видання у спеціальний контейнер або залишити у будь-якій із філій ПБС) до консультування телефоном учнів для допомоги у виконанні домашніх завдань. Усі приміщення ПБС пристосовані для осіб із обмеженими фізичними можливостями, в окремій кімнаті, у центральній будівлі, консультанти обслуговують людей з вадами зору та слуху, кімнату обладнано комп'ютерами із клавіатурою шрифтом Брайля, апаратурою для відеоспілкування осіб, які не розмовляють.

Щодня Бібліотеку відвідують до 6 тис. користувачів. Переважна більшість місць для читачів відкриті, але є й ізольовані зони для наукової або творчої роботи, які за попереднім замовленням надаються у користування.

Під час відвідування центральної будівлі нам було презентовано спеціальні програми, спрямовані на роботу з емігрантами та національними меншинами в Сієтлі. У цих проектах ПБС займає провідне місце як освітній та культурно-масовий центр (організовано вивчення мов, адаптивне спілкування, різноманітні консультації, відзначення національних свят, а також проведення масових святкових заходів, вечорів мистецтва та музики представників різних культур).

Окрему зустріч було присвячено знайомству українських учасників програми з досвідом роботи об'єднання Друзів ПБС (Friends of the Seattle Public Library). На сьогодні це 13 тис. членів. Штат основного бюро не перевищує 5 осіб, менеджери виконують свої функції з пошуку та залучення додаткових коштів на потреби та проекти Бібліотеки за допомогою волонтерів, поширюють інформацію про діяльність ПБС та її філій, реалізують спеціально виготовлену продукцію з рекламою закладу та канцтовари безпосередньо у центральній будівлі (FriendShop). Щорічно обсяг коштів, що надходять завдяки діяльності Друзів ПБС, перевищує 1 млн. дол.

Нова центральна будівля
Публічної бібліотеки м. Сієтла

Особливі враження залишилися від відвідання Бібліотеки книжок, що розмовляють (Washington Talking Book @ Braille Library; www.wtbbl.org), яка включає різноманітну багатотисячну колекцію видань, зокрема для слабозорих та незрячих користувачів, – збільшеним шрифтом, шрифтом Брайля та аудіокнижок, велику кількість літератури для дітей. Аудіокнижки доставляються замовникам із різних

куточків штату Вашингтон, нові записи здійснює спеціальний підрозділ. На базі ПБС організовано спеціалізоване радіомовлення (Radio Reading Service). Понад 400 волонтерів близько 30 тис. годин щорічно присвячують різноманітним спеціалізованим програмам бібліотеки – від радіомовлення до перевірки та перемотування повернутих абонентами аудіокнижок. Онлайн-каталог Бібліотеки книжок, що розмовляють, доступний користувачам 24 години на добу 7 днів на тиждень. Усе обладнання та обслуговування, витрати на поштові матеріали є безкоштовними для користувачів. Федеральний уряд постачає матеріали та обладнання, штат Вашингтон забезпечує базові оперативні

витрати, а Institute for Museum and Library Services (IMLS) разом із Library Services and Technology Act (LSTA) забезпечують інші витрати. При цьому ПБС відкрита для проектно-фінансової співпраці з неурядовими установами, організаціями та приватними особами.

Всі учасники програми «Відкритий Світ» отримали свідоцтво про участь у ній за підписом директора Бібліотеки Конгресу США п. Джеймса Х. Біллінгтона.

З отриманими під час відрядження інформаційними матеріалами та рекламними виданнями можна ознайомитися у читальному залі бібліотекознавчої літератури Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Група бібліотечних фахівців – Ганна Дорош (м. Мукачеве), Юлія Довгаль (м. Севастополь), Людмила Жирик (м. Івано-Франківськ), Ольга Подзолкіна (м. Вінниця), Олена Воскобойнікова-Гузєва (м. Київ) – висловлює особливу вдячність менеджеру міжнародних програм World Affairs Council Бріяні Хізер за високий рівень організації програми ознайомлення з бібліотеками та освітніми організаціями м. Сієтла.

При підготовці статті використано матеріали сайтів американських бібліотек та інформацію, отриману під час професійних зустрічей.